

N:o 165.

Af herr **E. A. Wijkander**, om *skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande ändring i kongl. förordningen angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof den 14 april 1866 m. m.*

Uti Kongl. Maj:ts nådiga förordning, angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, af den 14 april 1866 föreskrifves uti § 1, att, der Konungen pröfvar nödigt, att jord eller lägenhet skall begagnas till vissa i förordningen uppräknade eller dermed jemförliga allmänna behof, egaren är pliktig att afstå hvad för ändamålet fordras, mot att den, som lider skada härigenom, njuter ersättning. Är fråga om jords eller lägenhets begagnande endast för utläggning af elektriska ledningstrådar, utan att genom anläggningen eller dess framtida skötsel och vård något synnerligt men i nyttjanderätten till jorden eller lägenheten tillskyndes egaren, bör hvad för ändamålet är behöfligt upplåtas, utan att jorden eller lägenheten löses. För intrång, som derigenom må kunna förorsakas, är dock den, som intrånget lider, om han gör anspråk derå, berättigad till ersättning.

Då denna förordning utfärdades, afsåg man icke några andra elektriska ledningar än telegrafledningar, men sedan dess hafva som bekant flera andra slag af elektriska ledningar kommit i bruk och vunnit en synnerligen stor, icke blott för industrien utan äfven för den allmänna samfärdseln vigtig användning. Den grupp af sådana elektriska ledningar, som först tillkom, var den, som afsåg telefonmeddelanden på längre afstånd. Dessa erinrade till sina egenskaper och sitt begagnande i hög grad om telegrafledningarna, och ur lagstiftningens synpunkt skilde de sig från de sistnämnda nästan endast deruti, att de växte upp till långt större antal och ej alltid stodo under statens direkta

inseende och vård, utan anlades och begagnades af enskilde och af bolag.

Den 20 april 1883 utfärdade Kongl. Maj:t en förordning med föreskrift derom, att telegraf-, telefon- och likartad förbindelse ej finge af enskild person eller bolag uppsättas å kronans mark eller inom området för allmän landsväg, statens eller sådan enskild jernväg, som stode i förbindelse med statens telegrafnät, utan att Kongl. Maj:t för hvarje gång lemnat särskildt tillstånd. Under medlet af 80-talet väcktes inom riksdagen förslag om mer eller mindre ingående lagstiftning för telefonledningar, dock utan att vinna Riksdagens bifall. Dessa förslag utgingo från flera olika synpunkter. Sålunda ville man med lagstiftningsåtgärder reglera förhållandet mellan statens telegrafmonopol och de enskilda telefonbolagens verksamhet. Vidare ville man närmare fastslå det sätt, hvarpå enskilde eller bolag kunde erhålla rätt att framföra ledningar icke blott öfver kronans mark eller inom området för allmän landsväg eller jernväg utan äfven öfver enskilda områden, vare sig man behöfde derstädes uppresa stöd för ledningarna eller endast framleda dem genom luftområdet öfver den ifrågavarande marken. Slutligen afsåg man allmänna ordnings- och säkerhetsföreskrifter för ledningarnas framdragande. Anledningen, hvarför Riksdagen ej ansåg lämpligt att af Kongl. Maj:t begära lagstiftningsåtgärder i berörda hänseenden, synes icke så mycket hafva varit underkännandet af det påpekade behofvet af att sådana en gång borde komma till stånd, som icke mera känslan af att frågan blifvit för tidigt väckt, och att på ett så nytt och opröfvadt område som detta lätt lagstadganden kunde beslutas, som skulle klafbinda och försvåra, att icke säga omöjliggöra, den stora utveckling, som tycktes förestå telefonväsendet. Den allmänna meningen torde nu ock efteråt göra full rättvisa åt dessa betänkligheter. Sannolikt skulle Sverige icke i denna stund intaga den framskjutna ställning bland folken med afseende på telefonväsendet, som nu är fallet, om icke detta fått utveckla sig så fritt, som skett.

Särskildt med afseende på frågan om möjligheten för enskilde och bolag att framdraga telefonledningar öfver enskildes mark, hvilket närmast berör syftet med denna min motion, har det visat sig, att svårigheterna varit jembörelsevis små. Få, om ens några, torde de fall vara, der man kan visa, att en telefonledning i vårt land ej kommit till stånd på den grund, att enskilda fastighetsegare vägrat medgifva ledningens framdragande öfver deras mark. Telefonledningar äro vanligtvis af den enkla och billiga byggnad, att en temligen lång omväg kan begagnas utan så stora omkostnader, att ledningen deraf omöjlig-

göres, och en flyttning af desamma kan likaledes ske jemförelsevis lätt. Dessutom torde i vidrigt fall ofvannämnda kongl. förordning af den 14 april 1866 om expropriation af mark för allmänt ändamål i de flesta fall vara användbar äfven för telegrafledning, åtminstone då de stå i samband med gemensamma centralstationer, till hvilka hvem som helst mot betalning kan blifva ansluten.

Under de sista åren har deremot äfven i vårt land tillkommit ett nytt slag af elektriska ledningar af betydlig längd, hvilka hafva helt andra egenskaper och förutsättningar än de för telefoneringar afsedda och som kräfva lagstiftarens synnerliga uppmärksamhet. Jag afser *de elektriska ledningar, som tjena belysningsändamål och arbetsöfverförning*. Under det att telefonledningarna bestå af klena metalltrådar, uti hvilka så svaga elektriska strömmar framgå, att ytterst fina instrument erfordras för att blott påvisa strömmarnas befintlighet, uppgå de elektriska ljus- och arbetsledningarna ofta till aktningsbjudande tvärdimensioner och fortleda strömmar af så stor energi, att särskild uppmärksamhet behöfva rigtas på att de ej blifva farliga för den allmänna säkerheten. För landets industri och medelbart för landet i sin helhet komma de elektriska ljus- och arbetsledningarna att blifva af minst lika stor betydelse som telegraf- och telefonledningarna på grund deraf, att de utgöra kraftiga hjälpmedel för den ekonomiska verksamheten, och genom den möjlighet, de lemna, att tillgodogöra sig landets naturliga rikedomskällor på ett långt verksammare sätt än förut, men ofta, att icke säga oftast, komma dessa ledningar att stå i enskildes eller bolags omedelbara tjänst och begagnas till dessas direkta ekonomiska förvärf. Svårligen torde därför den ofta nämnda kongl. förordningen af den 14 april 1866 i allmänhet kunna tillämpas på elektriska ljus- och arbetsledningar, utan här kräfves lagstiftarens ingripande.

Lagstiftningen beträffande ifrågavarande ledningar underlättas deraf, att dessa ej beröra någon annan förut använd liknande gren af statens verksamhet, såsom fallet var, då telefonien kom och störande ingrep i telegrafien. Deremot erbjuder den ur andra synpunkter större svårigheter. Hvad då först beträffar de ordnings- och säkerhetsföreskrifter, som i det allmännas intresse här äro af nöden, är hela detta område så nytt och utforskadt äfven ur rent teknisk synpunkt, att mau bör framgå med stor försigtighet och söka trefva sig fram till det ändamålsenliga och tryggande. Med glädje kan ock vitsordas, att såväl här i Sverige som i allmänhet i de öfriga kulturländerna vederbörande myndigheter, högre och lägre, å ena sidan visat sig inse den stora nationalekonomiska betydelsen af tillmötesgående mot och under-

lättrandet af industriens bemödanden i här berörda hänseenden och å den andra sidan visat sig ej förbise allmänhetens fordran på säkerhet och ordning. Att i detta afseende påkalla en lagstiftning, deri Riksdagen skulle taga del, vore enligt min åsigt synnerligen olämpligt under ännu rådande förhållanden med de hastiga växlingar, de rent tekniska anordningarna förete. Endast under största möjliga frihet kan man vänta sig en kraftig utveckling på detta område, och lyckligtvis äro de enskilde innehafvarne af ledningarna lika intresserade som allmänheten att förebygga hvarje störning, af hvad slag det vara må.

Deremot torde Riksdagens medverkan och ingripande ej kunna undvaras för att möjliggöra de ifrågavarande ljus- och arbetsledningarnas framdragande öfver främmande område och för att betrygga deras ostörda fortvaro, båda synpunkterna af mycket stor betydelse.

Som bekant är det gemensamma draget för alla sådana anläggningar som de här ifrågavarande, att man på ett ställe, der en lämplig energikälla finnes, denna må nu bestå i ett vattenfall, en ång- eller gasmaskin eller dylikt, uppsätter en elektrisk generator. Den af generatorn alstrade strömmen fortledes till förbrukningsorten, då strömmens energi tillgodogöres för belysning medelst elektriska glöd- eller båg-lampor, för arbetsutveckling medelst elektriska motorer eller för kemiska ändamål uti elektrolytiska bad. En sådan arbetsöfverförning på elektrisk väg kan ske på långt afstånd. I Sverige finnes redan en sådan på betydligt mer än en mils afstånd, och man behöfver ej riskera ett miss-tag, om man uttalar den säkra förvissningen, att inom de närmaste åren sådana anläggningar skola uppstå, der arbetet kommer att fortledas flera tiotals kilometers väg. Staten har redan för egen räkning låtit utföra en undersökning om lämpligheten af en dylik arbetsöfverförning af 10,000 hästkrafter från Trollhättefallen till Göteborg eller på 70 kilometers afstånd.

Lätt inses, att under sådana omständigheter med nuvarande lagstiftning en uppgörelse i godo med egarne af den mark, hvaröfver ledningen måste framföras, är, om icke formelt omöjlig, dock ur praktisk synpunkt utförbar. En uppgörelse måste omfatta icke blott uppsättandet af de för ledningarnas uppbärande nödiga stolparne och tillträdet från tid till tid af den personal, som erfordras för ledningarnas och stolparnas tillsyn och möjliga reparation, utan äfven in-tecknandet uti fastigheten af rätt att för längre tid få behålla ledningen åtminstone i hufvudsak orörd, enär anläggningar, uti hvilka så stora kapital, kanske till millioner kronors värde, äro nedlagda, och på hvilka kanske en hel stads eller annan kommuns belysning är beroende, ej kunna få vara

beroende på ombyte af egare till en fastighet, öfver hvilken ledningen är framdragen, och än mindre af en sådan egares godtycke, möjliga afvoghet eller utpressningsförsök. Hittills är det endast inom städerna, man i allmänhet ansett sig kunna komma fram med ljus- och arbetsledningar utan att hafva förvärfvat sig all den jord, hvaröfver ledningen framgår, och redan visar den lilla erfarenhet, man hittills hunnit samla, att det varit nödvändigt att med stora omkostnader inköpa jord i detta syfte och att gå omvägar för att undvika mark, hvilkens egare gjort för stora svårigheter. Att det icke blir möjligt att på denna väg lösa svårigheterna, när afstånden blifva längre, och större dylika anläggningar skola utföras i landets tätare befolkade och fruktbarare landskap, är påtagligt. Något slags expropriation måste då kunna beviljas.

Hvarje expropriation är ett ingrepp uti den enskildes eganderätt, och sådana böra därför ej beviljas annat än då det allmännas vinst är stor i jembörelse med den olägenhet, som förorsakas den enskilde genom ingreppet. Naturligtvis måste på denna grund lämplig myndighet afgöra i hvarje speciellt tillfälle, huruvida giltig anledning förefinnes till beviljande af en sådan förrättning, och då enligt den nu gällande expropriationsförordningen Kongl. Maj:t utgör denna myndighet, torde väl bäst vara, att Kongl. Maj:t äfven vid här ifrågavarande slag af expropriation blir den bestämmande, liksom Kongl. Maj:ts konsession redan nu erfordrats vid alla större elektriska arbetsledningar på grund af ofvannämnda förordning af den 20 april 1883. Likaledes är naturligt, att lämplig ersättning skall lemnas fastighetsegaren för den skada, hvaraf han drabbas.

I Norge finnes redan en den 22 juli 1894 utfärdad lag om tvungen Afstaaelse af Grund m. V. til Anlæg af elektriske Kraftledninger. I denna föreskrifves, att Konungen kan meddela tillåtelse till anläggning af elektriska arbetsledningar, när intressen af allmän betydelse dermed kunna antagas blifva befordrade. Under förutsättning att uttrycket »Interessen af almen Betydning» kan tolkas så, att det omfattar äfven enskildes anläggningar af stor industriell betydelse, har sålunda Norge redan sedan ett par år tillbaka det väsentligaste af hvad jag anser, att Sverige med det allra snaraste måste skaffa sig.

Hvad slutligen angår tryggandet af de elektriska ljus- och arbetsledningarna mot enskildes åverkan, hvilket likaledes vore af stor betydelse för den industriella utvecklingen på detta område, torde detta vara jembörelsevis lätt och kunna ske på samma sätt, som hittills skett med afseende på telegrafledningarna, genom inryckandet af föreskrifter i strafflagens 19:de kapitel.

På anförda grunder tillåter jag mig hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Konungen anhålla, att han tacktes taga i öfvervägande, hvilka ändringar uti eller tillägg till förordningen, angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof, af den 14 april 1866 eller hvilka andra föreskrifter vore erforderliga för underlättande af elektriska ledningars framdragande, särskildt för belysning eller arbetsöfverförning öfver mark, som innehafves af annan än ledningarnas egare, och för betryggandet af samma ledningars ostörda begagnande, samt inkomma till Riksdagen med de förslag, som deraf blefve en följd.

Stockholm den 28 januari 1896.

Aug. Wikander.

I förestående motion instämma:

C. W. Collander.

J. Persson.
